

Izjaja vsak dan razen sobot, nedelj in praznikov.
Issued daily except Saturdays, Sundays and Holidays.

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Uredniški in upravnški prostori:
2657 South Lawndale Ave.

Office of Publication:
2657 South Lawndale Ave.
Telephone, Rockwell 4904

LETO-YEAR XXXVII Cena lista je \$6.00 Entered as second-class matter January 16, 1933, at the post-office at Chicago, Illinois, under the Act of Congress of March 3, 1879. CHICAGO 23, ILL. ČETRTEK. 20. APRILA (APRIL 20), 1944 Subscription \$6.00 Yearly ŠTEV.—NUMBER 79 Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in section 1103, Act of Oct. 3, 1917, authorized on June 4, 1918.

Masni bombni napadi na nemške letalske tovarne

Ruska armada pod poveljstvom generala Jeremenka prebila nemško bojno črto na južni strani Sevastopola in zasedla Balaklavo, zgodovinsko krimsko mesto. Več tisoč nemških in rumunskih vojakov v pasti. Ruski letalci metali bombe na rumunsko luko ob Črnem morju. Ameriški in angleški letalci izvršili nove napade na Berlin in druga nemška mesta ter industrijska središča. Japonski naskoki na pozicije britskih in indijskih čet pri Imphalu odbiti. Ameriške podmornice potopile petnajst japonskih parnikov

London, 19. apr.—Pet tisoč ameriških in britskih letal je vrglo čez osem tisoč ton razstrelivih in zažigalnih bomb na središča nemške letalske industrije v zadnjih 24 urah. To je bil največji masni bombni napad na ta središča. Samo ameriški letalci so vrgli čez tri tisoč ton bomb. Tarča bombardiranja iz zraka so bili Berlin, Eschwege, Kassel, Oranienburg, Rathenow in Wittenberg. Mnenje prevladuje, da je velika zavezniška letalska ofenziva uvod v invazijo zapadne Evrope.

London, 19. apr.—Ruska armada, kateri poveljuje general Andrej I. Jeremenko, je prebila nemško bojno črto na južni strani Sevastopola, velike mornarične baze, in zasedla Balaklavo, zgodovinsko krimsko pristanišče na otoku, poročila Moskva. Balaklava je povezana s Sevastopolom s sedem milj dolgo cesto in električno železnico.

Padeč Balaklava je odprl pot prodiranju ruski sili preko doline v Sevastopol z južne strani. Na vzhodni strani Sevastopola je v akciji druga ruska armada pod poveljstvom generala Feodor I. Tolbuhina. Pričakuje se, da se bo ta armada združila z ono generala Jeremenka.

Dve cesti, ki vodita v Sevastopol, sta pod kontrolo sovjetskih čet. Prodiranje čet proti mornarični bazi podpirajo ruski letalci z bombardiranjem nemških in rumunskih kolon.

Kontrola nad Balaklavo je bila štirikrat izmenjana v tej vojni. Nemci so jo prvič zasedli 29. novembra 1. 1941, jo izgubili 11. januarja naslednjega leta in reokupirali 1. julija 1. 1942, nekaj dni pred zavzetjem Sevastopola. Balaklava je bila pozorišče bitke med Rusi in Angleži 25. oktobra 1. 1854. To bitko je uvekoval angleški pesnik Tennyson v pesmi "Charge of the Light Brigade."

Ruski komuniste, objavljen danes zjutraj, pravi, da se na tisoče nemških in rumunskih vojakov nahaja v pasti na ozemlju v obsegu 25 kvadratnih milj pri Sevastopolu. Ta trdi, da Nemci potiskajo rumunske čete pred seboj in streljajo na nje, kadar se skušajo umakniti pod točo krogel, ki jih bruha ruski topovi ali poldati. Več sto rumunskih vojakov so pokosile krogel iz nemških streljalic.

Moskva omenja bitke med Rusi in Nemci na vzhodni strani Stanislava, stara Poljska. Nemške photone in oklopne kolone so uprizorile več naskokov na ruske pozicije, a so bile vržene nazaj z velikimi izgubami. Sovjetski letalci so izvršili masni napad na Konstantino, rumunsko pristanišče na Črnem morju, 240 milj zapadno od Sevastopola. Bombe so potopile pomole, več vojaških naprav in zaležila požare.

Neapel, Italija, 19. apr.—Britske čete so reokupirale strateško točko na zapadnem koncu fronte pri Anziju in odbile nemške naskoke na svoje pozicije v dveh sektorjih te fronte.

Nov korak Churchillove vlade

Plovba parnikov med Anglijo in Irsko suspendirana

London, 19. apr.—Churchillova vlada je včeraj suspendirala plovbo parnikov med Anglijo in Corkom, južna Irsko. Nekateri krogi sodijo, da je ta korak povezan z zavezniškimi pripravami glede invazije zapadne Evrope in ustanovitve druge fronte.

Nemci napovedujejo zavezniško invazijo zapadne Evrope v maju. Napovedi bazirajo na dekretu Churchillove vlade, s katerim je prepovedala potovanje diplomatov nevtralnih držav, kakor tudi onih, ki reprezentirajo zavezniške države. Izjema velja le za ameriške in ruske diplomate.

Potniški promet med Anglijo in Irsko je bil suspendiran pred nekaj tedni. Takrat je bilo pojasnjeno, da je bil ta korak storjen z namenom, da člani nemškega poslanskega štaba in špioni v Dublinu ne dobe informacij o pripravah za zavezniško invazijo zapadne Evrope.

Suspendiranje plovbe med Anglijo in Irsko je težak udarec slednji. Irsko ne bo mogla izvažati blaga v Anglijo. Vse parobrodne družbe, čijih parniki so vzdrževali promet med Anglijo in Irsko, so bile informirane o suspendiranju plovbe.

Francoski odbor dobi civilno oblast

Pogajanja z Anglijo in Ameriko

London, 19. apr.—Francoski narodni odbor, čigar predsednik je general Charles de Gaulle, bo dobil kontrolo nad civilno administracijo v osvobojeni Franciji. Zadevna pogajanja med odborom, Veliko Britanijo in Ameriko so prišla v zaključno fazo in pričakuje se, da bo dogovor kmalu sklenjen.

Odbor bo dobil "vojaško priznanje" kot uradna avtoriteta v osvobojenih francoskih pokrajinah; ne pa diplomatičnega priznanja kot francoske vlade. To bo doseženo s podelitvijo izjemne oblasti generalu Eisenhowerju, vrhovnemu poveljniku zavezniških sil, ki bo invadirala zapadno Evropo.

Barantanje z Lavalovo vlado v Vichyju je izključeno. Eisenhower bo imel proste roke v odnosih s francoskim odborom kot civilno administracijo. Zavezniki vojaške vlade ne bo v Franciji. Kakor hitro francoske pokrajine postanejo svobodne, bodo izročene v območje civilne administracije.

Emundson odstopi kot predsednik rudarskega distrikta

Springfield, Ill., 19. apr.—Ray Edmondson je naznanil, da bo resigniral kot predsednik dvanajstega rudarskega distrikta UMWA 15. maja. Kot vzrok je omenil nesporazum med njim in drugimi uradniki tega distrikta. Dalje je naznanil, da bo odstopil tudi kot načelnik Delavske neustranske lige, katero je ustanovil John L. Lewis, predsednik UMWA, pred osmimi leti.

RUMUNSKÉ POLITIČNE GRUPE SE ZEDINILE

Agitacija za sklenitev miru z zavezniki

USTANOVITEV DEMOKRATIČNE VLADE

Istanbul, Turčija, 19. apr.—Poročila iz zanesljivih virov se glase, da so se voditelji rumunskih političnih grup zedinili glede odstranitve Iona Antonescuja, predsednika lufarske vlade, ki je proti pretrganju zveze med Rumunijo in nacistično Nemčijo.

Trdi se, da je Julius Maniu, vodja rumunske kmečke stranke, dobil zagotovilo od kralja Mihaiela, da bo podpiral gibanje za sklenitev miru z zavezniki po odstranitvi Antonescuja, "ko pride ugoden moment." Odločitev bo najbrže padla, ko bodo začele rdeče armade napadati zadnjo rumunsko obrambno linijo v transilvanskih Alpah, ob reki Seret in ustju Dohave.

Premier Antonescu se zanaša na podporo armade in Hitlerjevo obljubo, da mu bo postal petnajst nemških vojaških divizij na pomoč. Očitno je, da se je odločil za vztrajanje v vojni na strani Nemčije do konca.

Poročilo, da je Mihail Antonescu, podpredsednik rumunske vlade, odpotoval v Moskvo kot načelnik mirovne misije, ni potrjeno. Informacije iz Bukarešte se glase, da so se mirovna pogajanja, katera je vodil princ Stirbey, izjalovila.

Diplomat neke nevtralne države, ki ima tesne zveze z Bukarešto, je dejal, da je rumunsko ljudstvo za umik iz vojne in sklenitev miru z zavezniki za vsako ceno. Za sklenitev miru so tudi Maniu, Georges Bratianu, vodja liberalne stranke, Stirbey in Bibescu. Slednja sta predstavnik veleposestnikov.

Gotovo je, da bo zaupanje armade v sedanjo vlado premierja Antonescuja razhlajano, ko bodo sovjetske čete nasokobile zadnjo rumunsko obrambno linijo. To bo signal političnim grupam, da je prišel čas za strogoglasenje sedanjega režima in ustanovitve demokratične vlade, ki bo sklenila mir z zavezniki.

Murray okrcal hladni odbor

Izrekel se je za večjo kontrolo cen

Washington, D. C., 19. apr.—Philip Murray, predsednik Kongresa industrijskih organizacij, se je pred kongresnim odsekom za denarne in bančne zadeve izrekel za podaljšanje veljavnosti zakona kontrole cen, zeno pa je opozoril vojni delavski odbor. Obdobje ga je, da je njegova taktika v bistvu zastavljena delavcev, ki vodijo kampanjo za revizijo mezdne formule "male-ganja jekla". On je priporočal akcijo, ki naj bi postavila ravnotežje med mezdami in cenami.

Murray je trdil, da so cene poskočile za 43.5% od januarja 1. 1941, ko je bila uveljavljena mezdna formula, ne pa za 23.5% kot je poročal federalni biro za delavsko statistiko. Dočim urad administracije kontrole cen posuša v kontroli cen, vojni delavski odbor strogo izjavi mezdni stabilizacijski program.

Poleg Murrayja sta pred kongresnim odsekom nastopila tudi R. J. Thomas, predsednik unije združenih avtomobilskih delavcev, in James B. Carey, tajnik-blagajnik CIO. Oba sta podprla stalnišče predsednika CIO.

Domače vesti

Is Detroit
Detroit, Mich.—Dne 15. t. m. je umrl John Pretnar, doma iz vasi Radolca na Gorenjskem. Član ni bil nobenega društva in tukaj ne zapuša sorodnikov.—Helen Košir se nahaja v bolnišnici, kjer je bila operirana na slepiču.—Leon in Edy Bernik, sinova Mary Bernik, znane dopisovalke Prosvete, sta prišla na dopust. V kratkem bo oblekel vojaško suknjo Lovrenc, njen peti sin.—Pavla Bole se je morala vrniti v bolnišnico.

Nova grobova v Penni
Claridge, Pa.—Umrli je Roza-liza Janežič, stara 80 let in doma iz Doba pri Kolovratu. Bila je dobra in zvesta članica društva 7 SNPJ. Mož ji je umrl pred 27 leti. Tukaj zapuša hčer.

Slovani, Pa.—Dne 14. t. m. je umrl Kazimir Miletič, rojen na Hrvaškem in član društva 241 SNPJ. Podlegel je dolgi bolezni. Zapuša enega sina, štiri hčere (eno v Texasu pri vojaški organizaciji WAC), sestro, enega brata v Ohlu in več drugih sorodnikov.

V bolnišnici
Duluth, Minn.—V bolnišnici St. Mary se nahaja Jacob Petrich iz Chisholma. Podvrčel se je moral operaciji, katero je srečno prestal in se zdaj dobro počuti.

Peter se posvetuje z voditelji

Reorganiziranje ubežne vlade na vidiku

London, 19. apr.—Izgleda, da bo jugoslovanski kralj Peter odstavil sedanjo vlado premierja Purića, katero tvorijo ljudje, ki ne reprezentirajo nobene stranke in ne morejo zadovoljiti nikogar. To naj bi nasledila druga, koalicijska, v kateri naj bi imele predstavnštvo vse politične stranke z izjemo one maršala Tita.

Kralj se je včeraj posvetoval z voditelji treh izmed sedmih političnih strank, ki imajo svoje reprezentante v Londonu. Imel je dolg razgovor s profesorjem Slobodanom Jovanovićem, bivšim premierjem. Na programu so konference z voditelji ostalih strank, kar je znamenje, da bo Purićeva vlada kmalu padla.

Nove britske restrikcije aktivnosti zunanjih diplomatov so "zamrzile" jugoslovansko ubežno vlado v Londonu. Uničile so tudi upanje, da bodo prišli v novo vlado reprezentantje maršala Tita. Noben njegov reprezentant ne more priti v London (zda), ko je Velika Britanija omejila aktivnosti zunanjih diplomatov. Člani Purićeve vlade se ne morejo vrniti v Kairo zaradi restrikcij.

Pet Jugoslovancev, ki so pobegnili iz Belgrade, se nahaja v Lizboni, Portugalska, kjer čakajo na priliko za odhod v London. Izgleda, da bodo morali ostati tamka.

Razen enega so vsi člani Purićeve vlade v Londonu, kar pa jih ne razburja. Eden izmed teh je dejal, "da je bivanje v Londonu bolj prijetno nego je bilo v Kairu."

Britski uradni krogi so vedeli, kakšen učinek bo naredila odredba glede omejitve aktivnosti diplomatov zunanjih držav. Dejstvo, da niso naredili izjeme za Jugoslovane, je dokaz, da so se prepričali, da ni nobenega izgleda za sklenitev kompromisa med kraljem Petrom in člani Titove provizorične vlade v Jugoslaviji.

Bombe ubile 900 ljudi v Budimpešti

London, 19. apr.—Bombe, katere so ameriški letalci vrgli na Budimpešto, glavno mesto Ogrske, v dveh napadih, so ubile 900 in ranile 1100 ljudi, porušile in poškodovale čez 1600 hiš, se glase sem dospela poročila.

Amerika odrekla pomoč Turčiji

Pogajanja z zavezniški pretrgana

Washington, D. C., 19. apr.—Amerika je sledila zgledu Velike Britanije in ustavila pošiljanje blaga Turčiji, ker slednja noče podpirati zavezniških vojni naporov.

Velika Britanija je ustavila pošiljanje vojnega materiala Turčiji pred več tedni, zdaj pa ji je sledila Amerika. Velika Britanija je bila glavna zalagalka Turčiji.

Uradni krogi v Washingtonu niso hoteli potrditi in ne zanikati poročil, da je skupna britsko-ameriška akcija povezana s trgovinskim paktom, katerega sta nedavno podpisali Turčija in Nemčija. Turčija se je s tem obvezala, da bo pošiljala krom, valjane vojni material, Nemčiji, v zameno za stroje in druge industrijske produkte. Pošiljanje se vrši v sorazmerju s količino blaga, ki ga dostavlja druga drugi.

Nepotrjena poročila pravijo, da je Turčija zavzela bolj odločno stališče napram tujcem, ki so aktivni v deželi, zlasti napram Angležem, po pretrganju pogajanj med njo in zavezniki. Ovirati je začela prehod beguncev preko svojega ozemlja, zlasti židov, ki prihajajo iz krajev Bližnjega vzhoda. S tem je demonstrirala, da so njene simpatije na strani muslimanov.

Doznava se, da sovjetska Rusija podpira stališče Velike Britanije in Amerike napram Turčiji.

Ljute bitke med Nemci in partizani

Zavezniški dovažajo orožje Titovi armadi

London, 19. apr.—Srdite bitke med Nemci in partizani divjajo v Jugoslaviji. Nemci so začeli nove ofenzive v različnih krajih. Poročilo iz glavnega stana maršala Tita, poveljnika osvobodilne armade, pravi, da so Nemci izgubili 1500 vojakov v bitkah s partizani v zadnjih dneh.

Partizanske enote skušajo ustaviti nemške ofenzive z napadi na nacistične komunikacijske zveze in železniške proge. Poročilo pravi, da so partizani razdejali železniške proge pri Zagrebu in one med Sv. Lucijo in Gorici. Štiri nemške vojaške vloke so partizani pognali v zrak z dinamitom.

Radio Svobodna Jugoslavija pravi, da je Titova armada dobila več tisoč ton orožja in bojne materiale od zaveznikov v zadnjih dneh. Partizani skušajo ustaviti nemške ofenzive v Srbiji, vzhodni in zapadni Bosni ter Črni gori. Zavezniški letalci napadajo nemške parnike na črni, ki vodi preko Jadranskega morja iz Italije v Dalmacijo.

Bivši italijanski diplomat dospel v Švico

Curih, Švica, 19. apr.—Giuseppe Bastianini, bivši italijanski poslanik v Londonu in član vrhovnega fašističnega sveta, je dospel v to mesto. Bastianini je bil v nenavzočnosti obojen v smrt na obravnavi, ki se je vršila pred nekaj meseci v Veroni, Italija, na obtožbo izdajstva.

Rumunski židje dobili zavetje v Palestini

Jeruzalem, Palestina, 19. apr.—Grupa 234 rumunskih židov je dospela v Hajfo. Ti so pobegnili iz koncentracijskega taborišča ob reki Dnjester v Istanbul, Turčija, kjer so dobili prostor na parniku, ki jih je odpeljal v Palestino.

KAMPANJA ZA PRIZNANJE TITOVE VLADE

Vprašanje povratka kralja Petra v Jugoslavijo

ZDRUŽITEV BAL-KANSKIH DRŽAV

Washington, D. C., 19. apr.—Tu prevladuje mnenje, da deklaracija, katero je podal dr. Josip Smolaka, zunanji minister v provizorični jugoslovanski vladi maršala Tita, je uvod v kampanjo, da Amerika, Velika Britanija in druge zavezniške države formalno priznajo to vlado.

Dr. Smolaka je znan kot izkušen diplomat stare šole, ki ve, kaj govori in kaj hoče. Poleg prestiža je tudi vprašanje razpolaganja z milijoni dolarjev, katere je jugoslovanska državna banka vložila v ameriške, britske in druge banke. Te milijone zdaj kontrolira ubežna jugoslovanska vlada v Kairu. Trdi se, da kralj Peter dobi \$50,000 mesečno za kritje svojih osebnih stroškov iz jugoslovanskih skladov.

Washington je vzel na znanje deklaracijo zunanjega ministra v Titovi vladi. Njegova sugestija glede ustanovitve federacije med Jugoslavijo in Bolgarijo po zaključitvi sedanje vojne je značilna. Dr. Smolaka je dejal, da bi bil to prvi korak v ustanovitvi Združenih balkanskih držav. Mnenje prevladuje, da taka sugestija ne bi prišla od ministra v Titovi vladi, če je ne bil prej odobril premier Stalin.

Večina voščakov se strinja v tem, da bi federacija balkanskih držav postavila podlago stabilnosti, blaginji in miru. Prav tako se strinjajo, da bi republika omogočila ustanovitev Združenih balkanskih držav.

Na drugi strani pa so balkanske monarhije proti federaciji balkanskih držav. To velja za jugoslovansko, grško in bolgarsko dinastijo. Če se bosta kralja Grčije in Jugoslavije, ki imata prijatelje v Ameriki in Veliki Britaniji, vrnila domov, ne bo Združenih balkanskih držav.

Zaščita rumunskega oljnega polja

Berlin grozi z veliko ofenzivo

Chiaso, Švica, 19. apr.—Nacistična armada se pripravlja za splošno ofenzivo na ruski fronti od Pripietskega močvirja do Črnega morja, se glase informacije iz Nemčije. Te trdijo, da bodo Nemci v ofenzivi uporabili ogromne zaloge materiala, ki so se nakopičile s totalno mobilizacijo industrije, v katerih delajo milijoni tujih delavcev.

Očitno je, da Hitler igra zadnjo karto v vojni z Rusijo z namenom zaščite bogatega oljnega polja v Rumuniji in Galiciji, ki zalaga nacistično vojno mašino. On skuša rešiti ta polja za vsako ceno.

Nacistični listi trdijo, "da bodo Rusi kmalu občutili vso udarno silo nemške armade. Ta je v defenzivi več mesecev, ker njena taktika je očitno življenj vojakov in ohrana materiala do dneva odločitve. Sovjeti delajo iste nevarne pomote kot so jih delali Nemci v začetku vojnih operacij v Rusiji. Ena izmed teh je podcenjevanje moči sovražnika. Z izjemo Stalingrada niso Rusi nikdar obkrožili večjega dela nemške armade. Ta armada je sicer utrpela izgube, toda sovjetske so bile večje. Iz tega razloga se pričakuje izenačenje in nemško ljudstvo lahko zre za zaupanjem v bodočnost."

PROSVETA
THE ENLIGHTENMENTGLASILO IN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNICE
JEDNOTE

Organ of and published by Slovene National Benefit Society

Naravnost za Zdravne drave (even Chicago) in Kanada \$6.00 na leto, \$3.00 za pol leta, \$1.50 za četrt leta; za Chicago in okolico Cook Co., \$7.50 za celo leto, \$3.75 za pol leta; za inosestavo \$9.00. Subscription rates for the United States (except Chicago) and Canada \$6.00 per year, Chicago and Cook County \$7.50 per year, foreign countries \$9.00 per year.

Cene oglaševanja po dogovoru.—Rokopisi dopisov in nenaročenih člankov se ne vračajo. Rokopisi literarne vsebine (fiktivne, povesti, drame, pesmi itd.) se vrnejo pošiljatelju le v slučaju, če je priložil poštino.

Advertising rates on agreement.—Manuscripts of communications and unsolicited articles will not be returned. Other manuscripts, such as stories, plays, poems, etc., will be returned to sender only when accompanied by self-addressed and stamped envelope.

Naslov na vse, kar ima stik s listom:

PROSVETA

2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Illinois

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS

Nove vrste "obrekovanje"

Ta kolona se ne bo pečala samo z industrijskimi boji ameriškega delavstva. Radi vojne danes sploh ne silijo toliko na površje kot so v preteklosti, dasi pod krovom v marsikaterem industrijskem obratu zelo vre. Da bodo zopet izbruhili na dan po vojni, ni nobenega dvoma, kajti ameriški kapitalizem bo zopet navalil na unije.

Zvezni delavski zakon ga pri tem ne bo oviral, oziroma ga bodo industrijski fašisti skušali obrniti proti delavstvu, kakor so že mnogi "delavskih" zakonov. Na primer Claytonov zakon iz leta 1913, katerega je pokojni Gompers proglasil za "delavski charter," je prepovedoval injunkcije proti unijam, toda ameriška sodišča so ga obrnila v nasprotno smer—proti delavstvu.

Slično se lahko zgodi tudi z Wagnerjevimi delavskim zakonom. Odvisno je vse, kdo ga ali kdo ga bo izvajal. Ako delavstvo v bližnji bodočnosti ne postane večji politični faktor kot je danes, se bo to sigurno zgodilo. Do politične moči pa lahko pride le, ako si ustanovi svojo stranko, oziroma podpre gibanje za novo ljudsko (Commonwealth) stranko, ki se je pričelo pojavljati in se bo razvil v prihodnjih par letih.

Namen tega članka ni, razpravljati o tem vprašanju, marveč posvetiti nekaj besed zelo značilnemu industrijskemu boju, ki je zadnji teden izbruhnil na dan v obliki stavke pri Montgomery Ward Co. v Chicago, ki dela večino svojega biznisa po pošti.

Ta družba je pravi kolosus na svojem polju. Njen letni promet je le malo manjši od znane Sears Roebuck Co. Po deželi ima sedem ali osem velikih skladišč ali central in več sto trgovin. Kontrolirajo jo Morganovi interesi.

Njen predsednik je kapitalist in industrijski fašist Sewell Avery, ki o zveznem delavskem zakonu ne mara nič slišati. On je tudi predsednik U.S. Gypsum Co. in direktor več drugih velekorporacij. Njegova desna roka je Silas Strawn, glavni korporacijski odvetnik in največji delničar. Njegova leva roka je David A. Crawford, predsednik sveta direktorjev. Vsi trije so tudi člani direktorja Pullman-Standard Co. ki izdeluje Pullmanove spalne voze, kakor je tudi neki Richardson, ki je rekel, da je "CIO večja nevarnost za deželo kot pa Nemčija ali Japonska."

Ti "demokrati" v resnici prvi industrijski fašisti so na čelu Montgomery Ward Co., kakor tudi Standard-Pullman Co. Obe družbi vodita že več let zagrižen boj proti organiziranju delavcev.

Pri Montgomery Ward Co. je pričela organizirati delavce pred nekaj leti unija trgovskih in skladišnih delavcev CIO. Ko je pri volitvah pod vodstvom zveznega delavskega odbora dobila večino in je slednji potem odredil, da mora družba priznati unijo in podpisati kolektivno pogodbo, se je Sewellova skupina industrijskih fašistov kratkoma uprla. Sele na pritisk predsednika Roosevelta, ki je dal družbi ultimatum, se je podala, toda pod protestom.

Zadnjega decembra je pogodba potekla, toda kompanija je ni hotela obnoviti. Vmes je potni posegel vojni delavski odbor in izdal odlok, da mora obnoviti staro pogodbo, toda družba se je kratkoma uprla s pretezo, da unija ne predstavlja večine delavcev. Proti odloku delavskega odbora pa je vzela priliz na sodišču.

Posledica vsega tega je, da je zadnji teden pri Montgomery Ward v Chicago izbruhnila stavka, v katero je stopilo takoj prvi dan okrog 85% delavcev, po številu okrog pet tisoč, med njimi mnogo mladih deklet, ki so navdušene boriteljice. Stavkarjem so takoj priskočile na pomoč unije CIO in tudi ADF ter bratovščina železničarjev—vlakospremecev.

Čikaški župan Kelly—on je boss!—je družbi takoj priskočil na pomoč z močno četo policije, na drugi strani pa je okrajni vrhovni sodnik Lupe izdal strogo sodnijsko prepoved proti stavkarjem. Po tej prepovedi sme unija postaviti le po par stavkovnih straž pri vsakem vходу. Tako sta zadnje dni na pozorišču stavke dva policaja na vsakega stavkarja—45 piketov, 85 policajev!

Unija seveda protestira proti temu stavkolomstvu s strani čikaške policije, ki protektrira skebe in pazi na vsak migljaj stavkovnih straž. Tem je sodnijska prepoved zamašila tudi usta, da skebe ne smejo pozdravljati s pravim imenom. Kdor se pregreši in se ne obnaša tako kot v cerkvi, ga policija takoj pobere.

Kar navadnemu delavcu in državljanu ne gre v glavo, je tole: Kongres je v začetku zadnjega desetletja sprejel zvezni zakon proti injunkcijam v industrijskih sporih, to je proti unijam. Ta postava je že vedno zakon dežele. Od takrat so injunkcije tudi prenehale deževati na organizirano delavstvo.

Zdaj pa je vrhovni sodnik čikaškega okraja Cook ignoriral ta zakon, kakor je tudi Montgomery Ward ignoriral zvezni delavski zakon in vso oblast, ki izvira iz njega. Prišla je z umazanimi rokami pred sodnika, kateri ji je takoj postregel z bičem, da udari po uniji in stavkarjih, dasi se ti ne bore za nič drugega kakor to, kar jim priznava zakon—pravico do kolektivnega pogajanja.

Toda od Kellyjeve politične mašine, ki kontrolira tudi čikaška sodišča in policijo, ni pričakovati drugega. Prav ta korumpirana politična mašina je leta 1937 tudi masakrirala jeklarske stavkarje v South Chicago, obenem pa je prisegala na—"new deal"!

Prej smo omenili Standard-Pullman Co., katero tudi dominira Sewell-Strawnova grupa industrijskih fašistov. Ker je bila tudi ta družba prisiljena priznati unijo jeklarskih delavcev, toda deluje na vse načine proti nji, je šla zdaj pred sodišče. Paralizirati ali smrtni udarec ji hoče zadati s tobo za milijon dolarjev odškodnine, ker meni, da jo je unijako glasilo—zlobno obrekovalo!

Enako tožbo za milijon dolarjev odškodnine je prej vložila na sodišču tudi Montgomery Ward Co. proti uniji trgovskih in skladišnih delavcev CIO, ki zdaj vodi stavko. Tudi ta kapitalistična družba se čuti "uzajena" radi "zlobnega obrekovanja" po unijemskem glasilu "The Spotlight". Te vrste "obrekovanje" je nekaj novega v ameriškem sodstvu. Ampak je značilno, kajti pomeni, da dežela naglo prehaja pod absolutno dominacijo močnih privatnih korporacij, ki zaltevajo le klanjanje in absolutno pokorščino.

Glasovi iz
naselbinDruštvom v vzhodnem Ohio in
W. Va.

Bridgeport, O.—Vsa društva SNPJ v tem okrožju so vabljeni, da gotovo pošljejo svoje zastopnike na sejo naše federacije, ki se vrši v nedeljo, 23. aprila ob dveh popoldne v Društveni dvorani na Boydsville. Na dnevnem redu bodo važne stvari: 40-letnica jednote, kampanja za nove člane, zapisnik seje gl. odbora, vprašanje, ako bo federacija proslavila 40-letnico jednote in prav tako posamezna društva, ki so pionirska, na primer št. 4 v Neffsu in št. 13 pri nas. Obe društvi letos praznujeta 40-letnico starosti. Na dnevnem redu bodo še druge zadeve, ki jih prinaša na dan današnji čas. Z vašo kooperacijo bomo vse zadovoljno rešili.

Joseph Snay,
nadomestni tajnik.

"Prihaja dan obračuna..."

Johnstown, Pa.—V Prosveti vidim, da je povsod veliko zanimanje za SANS, kar je zelo razveseljivo. Čitala sem tudi zanimiva poročila izvršnega tajnika br. Mirkota Kuhelna. Tam vidim jasen dokaz, da nisem bila v zmoti, ko sem zapisala v Prosveti, da naši slovenski rojaki ne bodo dobili pomoči, če bi poslali še več denarja ljubljanskemu škofu.

Ne vem, ali je Hitler že dal kakšno medaljo Rupniku ali ne. Neizmerno je žalostno, da more škof kot Kristusov namestnik mirno gledati in ploskati izdajalcu Rupniku, ki deluje za veliko nacijsko Nemčijo. Poveljevali onega, ki je moril duhovne, nune in verno slovensko ljudstvo, je nekaj ogabnega. Naj si vsi taki ljudje zapomnijo, da počasi pa sigurno prihaja dan obračuna. Kot vse izgleda, se bodo uresničile besede slovenskega pesnika, da "sodbo piše naša roka, plačo daje naša pest..." Resnica in pravica bo zmigala prej ali slej, čeprav je še tako teptana.

Torej kdor ne želi, da ga sodi in obsodi narod, naj o pravem času spozna, da je Sloven—da ga je rodila slovenska mati in da so člani in pristaši junaške osvobodilne vojske njegovi krvni bratje.

Res, usmiljenja je vreden oni, ki enkrat v življenju da dolar, potem pa tako jamra kot da ne bi imel kaj jesti. Zdaj, ko ves svet doprinese največje žrtve, lakoto, mraz in milijone ljudi je v večni nevarnosti za golo življenje, smo mi še vsega siti. Bombe še ne dežujejo na nas, če moramo pa kak bond kupiti, je to le nam v korist. S tem lahko prihranimo kak dolar za poznejše čase, obenem pa lahko spimo brez skrbi. Tisti dolarji so spremenjeni v orožje in municijo in pridno likvidirajo naše sovražnike. Dožela kot je naša Amerika zaslužila, da živi in raste.

Zdaj pa malo o Združenem odboru (ZOJSA). Na 26. marca se je vršila seja vseh okoliških jugoslovanskih društev in kot sem slišala, je bil poset povojen. Jaz se nisem mogla udeležiti, ker me je prejšnji večer napad pljučnice privezal na posteljo. Zelo mi je žal, ker se nisem mogla udeležiti, ali bolezen ne posluša tvojih želja.

Kot sem že rekla, upam, da v okolici Johnstowna ni niti enega brezbrizkeža. Dragi rojaki, zdaj ne gre samo za par let suženjstva, marveč za dolgo dobo. Torej je velike važnosti, ali spimo ali bdimo. Vsaka stvar, vsaka akcija, ki se prične, potrebuje požrtvovalnih ljudi, kajti brez žrtvovanja ni uspeha. Če bi vsi rekli, češ, jaz sem v Ameriki, kaj me brigr stara "kontra", bi ne bilo nič. A mi Slovenci nimamo kamnitega srca. Po naših žilah se pretaka slovenska kri. Strahu ne poznamo in ne predaje. Slovenija je podjarmljena, ali ne premagana.

Ali nas ne bi bilo lahko sram, ako ne bi čutili v svojem srcu narodne zavesti? Torej na dan! Dne 28. maja pokažimo vsemu svetu, da smo sinovi in hčere prelepe Slovenije. Povejmo mlačežem in kvizlingom, da prihaja dan obračuna. Na žalost nismo Slovenci brez njih, kakor tudi ni pšenice brez lunke. Stojmo tako kot stori previden kmet: spravimo pšenico v žitnico, lunke pa sežgimo, da ne okuži semena.

In vi, bratje Hrvatje in Srbi, tudi na dan! Pokažite, da ljubite svoj narod, ki je vreden vaše ljubezni. Če je nekaj izdajalcev, to še ne pomeni, da je ves narod izdajalski. Podajmo si roke Srbi, Hrvatje in Slovenci kot pravi rodni bratje, ne boljši ne slabši drug od drugega, in prisijemo pobratimstvo. S tem, da podpremo gmotno in moralno naše brate, obenem pomagamo tudi Ameriki, ker sovražnik, ki ga likvidira jugoslovanska osvobodilna vojna, ni več nevaren in ne mori ameriških fantov. Naš slavni Louis Adamcic, rev. Strahinja Maletić in drugi žrtvujejo vse, če treba tudi življenje. Dobro vemo, da nevaležnost je plačilo sveta. Tega se vsi zavajajo, kljub temu stoji hrabro na čelu gibanja in tak močnega hrast kljubujejo vsem viharjem sveta. Kaj pa ti in jaz? Pozdrav vsem zavednim Slovanom.

Mary Vidmar,

tajnica postojanke ZOJSA.

Prireditelj za vojakove

Gowanda, N. Y.—Iz raznih poročil je razvidno, da se pripravljajo razne prireditve v korist vojakom, čim se vrnejo iz vojne. To pripravljajo se opaža v raznih slovenskih naselbinah, kar je pač zelo dobra ideja. Vrnivše vojakove moramo sprejeti na lep način, kajti oni so zastavili vse v boju proti tiranom in za ohranitev svobode.

Pri nas smo imeli tako prireditev dne 25. marca, ki je sijajno uspela in udeležba je bila nepričakovano velika. Vsa čast tistim, ki so prireditve vodili, občinstvu za poset, zlasti pa lepa hvala članstvu društev, ki se ni ustrašilo razprodati tiketov v vsoti \$300, tako da je bil uspeh zagotovljen.

V odboru za to prireditev je bilo zastopanih peto tujak—njih društev in vsa ta društva so se potrudila, da so izvršila svojo dolžnost napram našim fantom-vojakom. Najbolj pa se je postavila članica društva Gowanda Boosters št. 728 SNPJ, ki pa sploh Slovenka ni—to je Mrs. Carmen, ki je razprodala

34 knjižic z listki za vojnopranični bond. Ta članica vodi s svojim možem cvetličarno v tem mestu, rada podpira naše ustanove kjer koli more in kadar koli ji čas dopušča. Vsi tedaj je priporočljivo, da smo ji naklonjeni tudi mi v njeni obrti.

S tako slogu, ki mora na vsak način med nami ostati in se še celo utrditi, smo lahko gotovi, da bodo naši fantje veseli, ko se zmagovalno vrnejo z bojišč.

Marsikdo v naši naselbini bi morda želel vedeti, koliko prebitka je bilo od te veselice. Zato je priporočljivo, za zadevni odbor to stori in poroča o rezultatu. Vojni bond v vsoti \$100 je dobila Mrs. Raiport. Čistega dobička od veselice je ostalo \$225, torej je sedaj v blagajni \$275 za počaščenje in sprejem vrnivših vojakov. Kdor pa želi več informacij, naj se obrne na tajnika Louisa Sladiča, ki bo drage volje dal nadaljne podatke. Še enkrat: iskrena hvala posetnikom, odboru Slovenskega doma za brezplačno rabo dvorane in Louisu Klančercu za godbo, ki je tudi bila brezplačna.

Ko so naši člani društva Pathfinders videli, da se vsa naselbina zanima za naše vojakove in ker se zavedajo, da ima njihovo društvo največ članov pri vojakih, so takoj sklenili, da tudi oni prireditve veliko veselico dne 22. aprila. Polovica dobička od te prireditve bo šla v blagajno za vojakove. V Gowandi sem že 18 let in sem bil priča raznim prireditvam v tej naselbini, kakor pa vidim, ko prisostvujem njihovim vajam za program, lahko rečem, da takega pripravljajo se nisem videl.

Apeliram na tukajšnje rojake, da se zopet udeležijo po možnosti, ker se obeta obilo zdravega humora, petja, godbe itd. Pomnite, da polovica prebitka gre v blagajno za člane vojakove kluba Slovenskega doma. Na svidenje 22. aprila v Domu!

John Matekovich, 325.

Veselica za Rdeči križ

Milwaukee, Wis.—Vsak dan beremo o grozotah vojne. Mnogo jih pade, mnogo je ranjenih in pohabljenih. Kdo je tisti, ki ima največ zaslug za lajšanje bolečin in trpljenja? Rdeči križ! Ta organizacija vrši samaritansko in človekoljubno delo vseh povsod. Zato je vredna, da jo podpirajo vsi posamezniki in organizacije—sploh vsak, ki ima količjak srca do trpečih.

Tukajšnje društvo Lilija ni imelo že dolgo nobene prireditve, zato je bilo sklenjeno, da tudi ta naša mala skupina doprinese svoj delež v ta namen. Polovica dobička od veselice, ki se bo vršila v nedeljo, dne 23. aprila, v dvorani S. S. Turn, bo šla za Rdeči križ, polovica pa za člane-vojake tega društva.

Apeliramo na vse rojake, društva in klube, da se udeležijo. Tu ne gre za vprašanje, kdo prireja, temveč zakaj se prireja. Krediti bo šel, če bomo uspešni, vsem Slovanem. Prošam, ki bi dvojno, to je popoldne ob 3. uri in zvečer ob 8. uri, bo zelo raznoličen in zanimiv. Zato pa je tem bolj vredno, da se udeležite. Poleg mladine društva Lilije, bodo sodelovali tudi drugi, ki so se radevoljno odzvali, ko so slišali, da gre za dobro stvar. Na popoldanskem sporedu bo tudi svečano odkritje plošče z imeni vseh članov-vojakov tega društva.

Pokažimo-tega dne, da smo solidarni kot vselej. Pomagajmo dobri stvari do uspeha, katerega

Ameriški general Dwight D. Eisenhower (levo) in britski premier Winston Churchill ogledujeta ameriške topove neke v Angliji.

zasluži, na kar bomo lahko vsi

ponosni.

Član priprav. odbora.

Pomladanski koncert Zarje

Cleveland, O.—V nedeljo,

dne 23. aprila, ob 5. popoldne, bo spet donela slovenska pesem v auditoriju Slovenskega narodnega doma na St. Clair Ave. To pot nam bo dobro znani pevski zbor Zarja podal svoj običajni pomladanski koncert, spojen z ljubko spevoigro v enem dejanju "Kmeti ali meščani". Polovica dobička je namenjena za naše trpeče ljudstvo v stari domovini. Zato je dolžnost vsakega zavednega Slovanca, da se udeleži tega koncerta.

Zarja ima za seboj slikovito zgodovino. Ustanovljena je bila pred šestindvajsetimi leti. V teku svojega obstanka nam je podala že lepo število uspešnih oper, operet in koncertov in si s tem pridobila stalne posetnike. Kot vsi zbori, se je tudi Zarja rodila v skromnih razmerah, toda vsled izbornih pevskih moči je kmalu zaslovela v naselbini in ta ugled si je vzlic številnim zaprekam še do danes ohranila.

Poleg zaslug na kulturnem polju, se mora dati zboru tudi priznanje vsled delavsko usmerjenega stališča, kar je pri kulturnih organizacijah zelo redka izjema. Vsled svojih principov je šla svoj čas Zarja skozi hude notranje boje, pa jih je vzlic temu prebolela. Zarjane diči je klena vztrajnost. Vzlic dejstvu, da je že marsikateri pevec legel v grob, so si člani poiskali nove moči, med katerimi je znatno število tujerodne mladine.

Člani in članice Zarje so delavni v vseh naprednih organizacijah. Brez njih bi nastala občutna vrzel pri marsikaterem društvu. Kadar jih društva povabijo na priredbe, se vselej drage volje odzovejo. Zato je naša dolžnost, da posetimo njihov koncert in jim s tem damo vsaj delno priznanje. Podpirajmo pevke in dramske zborce, dokler jih še imamo, kajti prišel bo čas, ko bomo hrepeli po slovenski pesmi in drami v Ameriki, toda bo vsled naravnih razvojev docela utihnili.

Frank Česen.

Kraške zanimivosti

Broughton, Pa.—Vidim, da se ženske pogosto oglašajo v Prosveti z zanimivimi dopisi, zato tudi jaz nočem biti pri zadnjih. Zelo rada citam časopise, sploh vse, kar dobim, posebno zdaj, ker je zunaj še vedno mraz (11. aprila). Ko to pišem, zunaj sneži kot za stavo. Naš regat bo nazaj v zemljo zlezal; nabirat ga bom šla takrat, ko ga bom videla iz hiše. Žganec in regat—to vam je imenitna hrana. Žganecv steer nisem znala skuhati, pa me je moj mož naučil. Rekel je, da žganci se morajo na mizi mesati. Well, jaz sem jih sita že takrat, ko jih mešam, čim pa jih na mizo postavim, dokaj žalostno izgledajo. Žganci so dobri le tedaj, če so dobro zabeljeni.

V starem kraju so pri nekem kmetu imeli hlapec in dekle. Ko je gospodinja prinesla žganec na mizo, je ocvrke obrnila pred gospodarja. Hlapec je seveda to opazil in je brž skledo zasukal

Motorna vozila pete zavezniške armade na cestah Cassina, Italija.

tako, da so bili ocvirki pred njim. Pri tem je hudomušno dostavil: "Tako se sonce obrača." Pa je gospodar skledo spet zasukal in rekel: "Tako se pa luna obrača." Takrat pa je dekla zagrabila za skledo, jo treščila ob tla in je rekla: "Tako pa strela udari!" Bumf, vse skupaj ocvrki, žganci in skleda—vse je letalo na tleh.

Pri nas smo tudi hodili na dan, če je bilo kaj dela. Gorenje pravijo, da smo Kraševci Bogu šunko ukradli, zato da nimamo vode. Well, saj je vipavakega vina dosti, da si Kraševci z njim lahko žejo hladijo. Tudi vode ne manjka, treba jo je le pravilno izpeljati v vodovodih. Pravijo, da po vojni bodo parniki iz Trsta v Postojno vozili. Takrat bo šlo na Krasu lepo! Pravzaprav pa je na Krasu lepo že od nekdaj, sicer ne bi kraškejske zemlje imenovali Kras.

Da, Kras ima svoje lepote in zanimivosti. Tam vidiš marsikaj česar drugod nimajo. Tam vidiš lepo kamenje, kakor v Arizoni v Grand Canyonu. In pa slavna Postojnska jama, najznamenitejša in največja na svetu! Poslovito Cerkljsko jezero! Kras na Vipavski dolini, gozdovi, Snežnik, Nanos, poleg tega pa mnogo drugih zanimivosti. Ne vem zakaj nekateri radi kritizirajo Kras in pa Kraševce. Resnica pa je, da so Kraševci med najbolj naprednimi rojaki. Kraševci so tudi trdne kornine. Moj oče je star 94 let, ako se želi. Seveda, vsled tega mojih mož malo skrbi, če mu bom tudi jaz toliko časa pokoro delala. Naj omenim, da v kulturnem in naprednem oziru so Kraševci med prvimi, tako tudi na polju delavskega gibanja.

V armadi strica Sama imam dva sinova. Eden je nekje v Angliškem, drugi pa je v Italiji in je bil že ranjen. Tako se mi hudo strdi, da bi kar zavpila, ko vidim, da drugi prihajajo domov, mojih sinov pa ni... Srečne so tiste matere, ki nimajo nobenega sina, ker vsaj lahko mirno zaspijo, jaz pa ne morem. Človek vedno misli o tem in onem, kdaj bosta prišla sinova domov, kdaj ti bosta pisala. Da bi bilo vojne kmalu konec!

Zimb smo imeli bolj milo, hudega mraza ni bilo. Sedaj prihaja pomlad, ki pa je zelo boječa, plašna in sramežljiva. Ampak pomlad je tukaj in zima ne bo več mogla pregnati, k večjem le je za en dan ali par ur. Naj omenim, da sem v veseljem čitala spis starega naseljenca. Koliko je ta mož mraur prestal pri krivici. Ako bi prišel sem, bi ga fanj pogostila in če bi hotel, bi mu tudi žganec skuhala in bi ga dobro zabelila. To bi bila prestra domaća gostija.

Johana Fajdiga, št. 52.

1944
WAR FUND
LET'S GIVE

Slovenska narodna zavest v Vidmu pred 500 leti

Pomen Slovenske Bratovščine v Vidmu leta 1452

"Glasnik aktuarja", ki je izhajal v Ljubljani in ki so ga izdajali aktuarji Jugoslavije, je pred štirimi leti prinesel nad vse zanimiv zgodovinski-pravni prikaz statuta "Slovenske bratovščine sv. Hieronima v Vidmu", ki ga je napisal ljubljanski odvetnik in juridični pisatelj koroški rojak dr. Anton Urbanc. Avtor je lepo orisal pomen te institucije za tedanje videmske Slovence ter povdaruil njene zavarovalniške strani, ki je v sebi že imela klice današnjega modernejega zavarovalništva.

Ta ustanova je delovala v Vidmu okoli 400 let. Poleg statuta so ohranjeni še zelo številni zapiski (kvaderni) o sejah, knjigovodstvu itd. Prvi zapiski segajo v začetek 15. stoletja ali točno v 1412, zadnji pa so iz l. 1795. Gotovo je, da je bratovščina obstajala še pred l. 1412 in tako lahko smatramo, da je bil začetek udeleževanja videmskih Slovencev na tem področju že v drugi polovici 14. stoletja. Ti kvaderni se čakajo marliverga z odgovornarja, ki bo gotovo iz njih izluščil še marsikaj zanimivega. Iz delovanja te bratovščine izhaja dolgo dobo štirih stoletij, lahko sklepamo, da so bili videmski Slovenci še mnogo pred l. 1412, stoletjem močna etniška skupina, ki ni tako hitro utonila v tujem morju. Bratovščina je vezala vse videmske Slovence brez razlik na pokle in kar je še pomembno zanimivo je to, da je imela sicer še nejasne začetke današnjega modernega zavarovalništva in da jo zaradi tega možemo smatrati kot predhodnico našega slovenskega temveč tudi vsega jugoslovanskega zavarovalništva.

Avtor je izdal ta pomembni članek še v posebnem ponatisku. Opremil ga je s faksimili devetih strani pravilnika (statuta). Pravilnik je spisan v italijanski tedanjega časa in izvirno iz l. 1452. Posebno lepo je izražena naslovna stran, katere barve so še zelo dobro ohranjene. Le škoda je, da je tekst na nekaterih krajih poškodovan in zaradi tega nečitljiv. Avtor je k razpravi dodal še dobesedni prenos v italijanskem izvirniku, njegovo slovensko prestopo in izrek izveček članka v francščini. Njegov članek se glasi:

Vidm v Furlaniji je bil v politični in kulturni zgodovini Slovencev zelo pomemben. Videmski zgodovinski arhivi vsebujejo gradivo za našo narodno zgodovino. Nekaj je že raziskanega, mnogo pa je še neobdelanega. Zgodovinar l. Gruden piše v svoji Zgodovini slovenskega naroda (drugi del): Pozni srednji vek na str. 414 tole:

"Kako zelo sta bili naša trgovina in obrt proti koncu srednjega veka udomačeni v Furlaniji, kaže slovenska bratovščina sv. Hieronima, ki se je l. 1452 ustanovila v laškem Vidmu. Imenovala se je "Fraternita degli schiavoni" (bratovščina Slovencev), ki je imela namen podpi-

rat članke v primeru bolezni in potrebe, njih revnim hčeram izplačevati malo doto in jim slednjič preskrbeti krščanski pogreb. Leta 1479. je bil na čelu slovenske bratovščine mojster Jakob iz Loke."

Ta navedba me je napotila, da sem se začel podrobneje baviti s to slovensko bratovščino sv. Hieronima v Vidmu in to s stališča zavarovalno-pravne zgodovine, ker vsebuje statut brezdvomno zavarovalno-pravne misli, ki utegnejo zanimati našo javnost, zlasti pravniški svet, in na kakršne drugod — mislim predvsem na celovske statute — v tej izdelani obliki ne naletimo.

Arhivalno gradivo. Original statuta Slovenske bratovščine sv. Hieronima v Vidmu hrani danes občinska knjižnica v Vidmu; tej knjižnici je rokopis izročila nekdanja videmska bolnišnica, z vsem arhivom (Archivio dell' Ospedale di Udine presso la Biblioteca Comunale: Confraternita di S. Gerolamo Scalfale No. 12.)

Poleg statuta spadajo k arhivu, ki se tičejo bratovščine sv. Hieronima, obširne priloge, zvezki (kvaderni): prvi zapisi so celotni iz l. 1412, ko bratovščina še ni imela svojega statuta, zadnji pa je iz l. 1795, ko je verjetno prenehalo delovanje bratovščine. "Kvaderni" vsebujejo zapisnike o občnih zborih, o sejah odobora, seznam članov, seznam dohodkov in izdatkov in končno letne obračune. Bolj poklicanemu raziskovalcu bodo "kvaderni" nudili bogato gradivo za raziskovanje zgodovine Slovencev v Vidmu in proučevanje statuta s stališča zavarovalno-pravne zgodovine. Ker "kvaderni" nisem podrobneje pregledal, to bi zahtevalo dolgotrajni študij in temeljito znanje italijanskega jezika iz XV. stoletja, more predstavljam moja razprava le medel oris bratovščine s stališča zavarovalno-pravne zgodovine. "Kvaderni" so spravljeni v osmih svežnjih po približno 10 zvezkov brez kakšne posebne označbe.

Statut bratovščine izhaja iz l. 1452; leta 1479, ko je bil predsednik bratovščine mojster Jakob iz Loke, je bil isti na novo revidiran. Kot cerkvena bratovščina z deloma posvetnimi cilji je bila organizirana po cerkvenem pravu, v naših krajih smo imeli nešteto takih bratovščin, verjetno pa brez tako ostro izdelanega zavarovalnega načrta, kakršnega je imela bratovščina sv. Hieronima v Vidmu.

Bratovščina si je izbrala za patrona (zaščitnika) cerkvenega učenika sv. Hieronima, ki je bil vse svoje življenje zaščitnik revnih in je nekaj časa živel v Furlaniji, zlasti v Ogleju, ko je pričel učiti škola Valerijana in njegove duhovnike notranjega življenja. Pri Hrvatih je veljal sv. Hieronim za narodnega svetnika. Njegovo rojstno mesto je bilo Stridon-Grahovo. (Danes prevladuje mnenje, da je bil Stridon na Grahovem polju.) Vsekakor je bil sv. Hieronim doma na našem sedanjem držav-

nem ozemlju. Kot oče Vulgate je imel v rimski cerkvi velik ugled; pobožni glagoljaji, ki so branili slovenski jezik in sveto pismo v službi božji proti Latinčem v narodnem jeziku, so prišli na misel, da so pripisali glagolico sv. Hieronimu. Ta legenda je našla svojo potrditev v listini papeža Inocenca IV., ki je dovolil senjskemu škofu Filipu, da se smejo njegovi duhovniki posluževati glagolice. V listini se izrecno povdarja, da je sv. Hieronim zaščitnik glagolice. Šele v 18. stoletju so to legendo ovrgli.

Hrvatski romarji so imeli v Rimu bratovščino istega imena v Borju Vecchio; številna romanja Hrvatov so ovekovečena v Božanski komediji Danteja (Raj, XXXI, 103). Papež Nikolaj V. je z bulo dne 4. aprila 1453 dal Hrvatom cerkev sv. Marine in dovolil, da smejo ustanoviti hospice, ki je bil predhodnik Zavodu sv. Hieronima v Rimu. Cerkev sv. Marine so popravili in prekrstili v cerkev sv. Hieronima, ker se je že takrat čvrsto verovalo, da je sv. Hieronim po rodu iz Dalmacije ali Medjimurja (Stridon ali Strigovo).

Sploh je veljal sv. Hieronim že od 14. stoletja za narodnega svetnika tako pri Slovenceh kakor pri Hrvatih; zato se videmska bratovščina ni kar po naključju imenovala po njem.

Nacionalni pomen slovenske bratovščine v laškem Vidmu. Spor, ki vlada med našimi zgodovinarji (Rutar-Kos-Tuma) glede naselitve furlanske nižine po Slovenceh, je znan. V ta spor se seveda ne spuščamo. Prof. Kos je mnenja, da so se Slovenci pred longobardskimi zidovi (utrdjeno mesto) — soteska med Mužacem — Pušja vas (Venzona) — Humin (Gemoña) — Rtin (Artegne) — Krmin (Cormons) in Fara pri Gradiški, okolica Stivana pri Devinu — ustavili in zaradi tega ne more biti govora o prvotni naselitvi Slovencev v Furlaniji že od koncem VI. stoletja. Slovenstvo v Furlaniji se omenja šele od prve polovice XI. stoletja dalje in nima opravka s prvotno slovensko naseljenostjo, kakor misli Rutar. Tuma zastopa mnenje, da je v Julijskih Predalpah med Tilmentom in Sočo naseljeno od pamtveka slovensko ljudstvo poljedelskih vasi (Slov. Pravnik, 1933, članek Autonomna uprava Beneške Slovenije). Isto mnenje zastopa tudi v svojem spisu "Beneška Slovenija" (Planinski Vestnik, 1933 in 1934). Odločno zavrača mnenje drugih historikov, da so slovenski prebivalci v Furlaniji naseljeni koloni.

Da je predstavljala slovenska naselitev v Vidmu močno narodno skupino, vsaj od XI. stoletja dalje, nam neizpodbitno dokazuje slovenska bratovščina sv. Hieronima. Ravno tako pove zgodovinsko poročilo iz l. 1475, da je bila v glavnem mestu Furlanije Vidmu še v XIII. stoletju slovenska govornica navadna (Tuma: "Planinski vestnik, 1934, str. 41). V starem Vidmu se je imenovala ulica blizu stolnice po "Schiavonih."

(Se nadaljuje.)

Najzanesljivejše dnevne delavske vesti so v dnevniku "Prosveti." Ali jih čitate vsak dan?

Delavci se registrirajo za volitve v tovarni Goodyear Rubber Co. v Los Angelesu, Cal.

Slovenska pomožna akcija

Janko N. Rogelj

Vsem tistim, ki me vprašujejo pismeno ali ustmeno, zakaj zdaj dva meseca nisem pisal za slovensko sekcijo jugoslovanskega pomožnega sklada, je moj odgovor sledeč:

Naša pomožna akcija je dobila pismeno prošnjo od The President's War Relief Control Boarda, ki nadzoruje vse vojne pomožne akcije v Ameriki, da naj od 18. januarja do 15. februarja 1944 ne apeliramo za denarne prispevke, ker takrat se je vršila kampanja za četrto vojno posojilo. Istotako je bila izražena želja, da naj storimo isto, ko se bo vršila kampanja ameriškega Rdečega križa, ki se je zaključila 31. marca.

Tega sem se držal, da sem bil v soglasju s preje omenjeno pismeno prošnjo.

Glavni blagajnik Leo Jurjovec mi poroča, da so bili za mesec februar sledeči dohodki:

John Habyan, tajnik lokalnega odbora št. 31 je poslal \$110.15; A. Cedilnik, blagajnik lokalnega odbora št. 34, je izročil \$75.00; Lessar Barber Shop, Eveleth, Minn., (št. 31), \$73.50; Glas Narodna (narodniki), \$1950; blagajnik lokalnega odbora št. 13, Jos. Garm, \$170.15; tajnik podružnice SANSa št. 14, Frank Praznik, \$21.70; tajnik Sansove podružnice št. 9, John Dolence, \$9.85; Joseph Dunn, tajnik lokalnega odbora št. 35, Collinwood, Ohio, \$400.00; Emma Shinkus, blagajnica lokalnega odbora št. 22, La Salle, Ill., \$200.00; in tajnik lokalnega odbora št. 33, John Vitez, \$27.50.

V mesecu marcu so prispevali sledeči:

Naročniki lista Glas Naroda \$15.00; pevec mr. Cukale je daroval od svojega koncerta \$25.00; Louis Arko, blagajnik lokalnega odbora št. 48, Barberton, Ohio, \$110.00; (darovali so sledeči: Slovensko samostojno društvo Domovina \$20.00; nabrano na seji društva Domovina \$20.35; društvo sv. Jožefa št. 110 JSKJ \$25.00; društvo Srce Marije št. 111 KSKJ \$25.00; društvo sv. Martina št. 44 ABZ vsoto \$20.00); Anton Zornik, tajnik lokalnega odbora št. 40, Herminie, Pa., \$10.00; društvo št. 756 SNPJ, Newark, N. J., \$9.00; Nick Povše, blagajnik lokalnega odbora št. 12, Pittsburgh, Pa., \$20.50; Alexander Škerlj, blagajnik lokalnega odbora št. 25 je poslal \$50.00; blagajnik lokalnega odbora št. 2, Cleveland, Ohio, Jos. Okorn, je poslal ček za \$1000.00; John Vitez, blagajnik lokalnega odbora št. 29, je prispeval \$6.62; mrs. Agnes Justin, Valley, Washington, je poslala \$5.00.

Dne 1. aprila je bilo v blagajni JPO-SS skupno \$70,873.34. Vseh stroškov je imel odbor sedaj samo \$79.50.

Odbor za nabrani denar kupuje vojne varčevalne bonde, katerih ima danes za vsoto \$67,345.94.

To je poročilo za dva meseca, v katerih nismo apelirali za denarne prispevke.

Brat Louis Champa, blagajnik lokalnega odbora št. 6 JPO-SS, mi poroča, da so na Elyju, Minn., nabirali denarne prispevke od hiše do hiše, in sicer pod vodstvom sedanje tajnice mrs. Frances Jenko. Poslal je glavnemu

blagajniku že \$500.00, in nabiranje se vrši kar naprej.

Mr. John Kershnik iz Burleyja, Idaho, mi je poslal še februarja \$10.00. To je menda že njegov tretji ček. Tako je poslal vsoto \$7.00 mr. Ignac Benke iz De Pueja, Ill. Mrs. Katherine Penica pa mi je poslala vsoto \$125.00 iz Kleina, Montana.

Naša pomožna akcija gre svojo nemoteno pot naprej. Čas pa se približuje, ko bo potreba temeljito pospešiti naše delo, da bomo nabrali kaj več denarnih prispevkov. Konec vojne se bliža, Slovenija bo kmalu osvobodjena, in takrat bo potreba takojšnje pomoči za vse one hrabre slovenske borce: Očete, matere, fante, dekleta, otroke in starce, ki vsak po svoje branijo svojo sveto slovensko zemljo pred sovražnikom.

Nad Slovenijo brnijo sedaj tudi ameriški zrakoplovi-osvoboditelji, brnijo veselo in upajoče melodijo bližajoče se svobode in rešitve. Prihajajo od tam, kjer se rdečijo škrlatnordeče večerne zarje, a od kristalno rumenih jutranjih zarj že svetilka žarek slovenskega bratoljubja. Nova in združena Slovenija vstaja iz tisočletnega robstva in trpljenja, iz triletnega boja in umiranja: To je naša krvaveča rodna gruda, katere del smo tudi mi ameriški Slovenci.

Kaj imamo, da lahko damo v tako velikih in zgodovinskih časih. Dobro besedo, bratsko tolažbo in ameriški dolar.

Vse lahko damo, saj smo svobodni, prosti in zdravi.

Daj, brat, daj; pomagaj, sestra!

Madžari v Titovi vojski

London. (ONA).—Krogi svobodnih Madžarov poročajo, da so Titovi jugoslovanski partizani nedavno izvršili posebne vpade na Madžarsko, in sicer v cilju, da omogočijo onim, ki se jim hočejo pridružiti, varen odhod iz madžarskega ozemlja.

Ze danes se bori baje madžarska legija kot del Titove armade. Osišče samo je že priznalo, da so partizani prodrli prav do Drave, ki tvori tam državno mejo med Madžarsko in Jugoslavijo.

Vest iz Rumunije

London. (ONA).—Poročila o dejstvu, da so Rusi izvršili aretacijo ljudi, katere imenujejo "rumunske vojne zločince," je vzbudila največje zanimanje v tukajšnjih zaveznikih krogih, ki se bavijo s problemom vojnih zločinov.

S tem svojim postopanjem so Rusi pokazali, da sodba vojnih zločincev nikakor ne bo veljala za "notranjo rumunsko zadevo",

Točnost V-Mail

Do sedaj so že vsi prišli do zaključka, da so najmočnejši stebri morale naših vpjakov izven Združenih držav pisma, ki jih dobijo od svoje družine, od prijateljev in znancev.

Tu se moramo spomniti tudi na velike zasluge, ki jih pri tem delu imata pošta armade in mornarice za V-mail, ki v času svojega devetnajstmesočnega delovanja in od 233.000.000 pisem nista izgubila niti enega. Zato pošiljajte vedno svoja pisma po V-mail.

V-mail pošta se je razvila za časa te vojne s povečanjem zračnega prometa in radi iznajdbe filma 16 mm, na katerega so prenešana in zmanjšana navadna pisma. Na ta način se prihrani okrog 98% prostora, kateri se zato lahko porabi za prenos drugih vojnih potrebščin na mnoge fronte.

Sedaj V-mail dostavlja pošto vsem našim postojankam na svetu. Takoj ko je bila odprta italijanska fronta pod Rimom, je začela hoditi pošta naravnost iz Orana. Kmalu potem, ko je naša mornarica prišla na Maršalske otoke, je prišla tja tudi V-mail pošta.

Zakaj še ni bilo izgubljenoben pismo, jasno pokazujejo dva naslednja slučaja, ki so jih orisali predstavniki armade in mornarice. Ko se je lansko leto ponesrečil Panameriški klipper in padel pri Lizboni, je edino, kar so rešili, bilo 300.000 V-mail pisem. Pisma, katere so vedeli, da jih je nosil klipper, so bila takoj še enkrat ponatisnjena tam, od kjer so bila odposlana in zopet prenešana preko morja pred vsako drugo pošto.

V drugem primeru pa je po dveh tednih, ker je bil zaradi slabega vremena vsak polet preko oceana nemogoč, je bila V-mail pošta končno poslana po hitrem parniku. Toda ladja je bila torpedirana in je končno priplula v nevtrarno pristanišče, kjer je zadržana skupaj s svojo posadko in tovorom pisem. Oblasti niso dovolile izročitev nekaj milijonov navadnih pisem, ki so bila na ladji in tudi ne enega milijona V-mail pošte. Toda V-mail pisma so bila hitro še enkrat pripravljena in odposlana preko morja z drugim kliperjem, na žalost pa ni bilo mogoče nič ukreniti za navadna pisma.

Ker V-mail vedno sigurno prispe na svoj cilj, sta armada in mornarica priporočili, naj se vse zakonske in druge razprave in odločitve raje pošiljajo po V-mail nego po navadni pošti. Radi tega je sedaj V-mail v rabi za več stvari, kot na primer za oddejanje informacij raznim bolnišnicam izven naše dežele, in za druge tiskane stvari, katere je mogoče prenesti na film.

Vojna pošta trdi, da je v enem slučaju V-mail pismo celo odložilo ločitev dveh zakoncev. Nek vojak v severni Afriki se je hotel ločiti od svoje žene, ker ni od nje dobil nobene pošte nekaj mesecev. Ko je vojna pošta napravela radi tega preiskavo, je prišlo na dan, da se je žena ravno tako pritoževala. V teku dveh mesecev je napisala 60 pisem, katere je poslala po navadni pošti. In vsa ta pisma je nosil neki parnik, ki je bil potopljen. Zato so ji poslali V-mail pismo in ji obrazložili, kaj se je zgodilo. Tudi vojak je odpoklical ločilno razpravo.—FLIS.

kajti te aretacije so bile izvedene kljub izjavi Moskve, da se ne bo mešala v notranje rumunske politične in socialne zadeve.

The Quickest, Surest Way YOU Can Help Win This War.

Buy Defense BONDS—STAMPS Now!

Rdeči križ in domače zdravstvo

Pred kratkim se je v Passaicu, New Jersey, sestalo 28 žen ruskega in poljskega pokolenja v šoli Rdečega križa, ki jo vodi bolničarka Mary G. Drozd, ki vsak teden posveti svoj prosti večer sestanku s svojimi učenkami, katere učijo, kako je treba skrbeti za bolnike; ona predava v poljščini in razlaga v ruskem jeziku.

V Bridgeportu, Connecticut, se poduk o domačem zdravstvu vrši v poljskem in grškem jeziku. V Fort Kentu, Maine, so bili naprošeni direktorji Rdečega križa, naj ena izmed bolničark predava v francoščini. V Californiji v uradu Manzar War Relocation Project podučuje Catherine Yamaguchi, bolničarka Rdečega križa, preseljene Japonke, kako naj v slučaju bolezni pomagajo drug drugemu. V Wilmingtonu, Delaware, so v zadnjem letu imeli predavanja s podukom v italijanskini. V Texasu in drugih državah podučujejo v španščini, drugod pa v litvanščini, nemščini in drugih jezikih.

Tu je naštetih le nekaj predavanj v tujih jezikih, ki jih je organiziral Rdeči križ po vsej deželi. Pomoč bolnikom ne dela nobene razlike med rasami, barvo ali verami; tudi prejšnji politični nasprotniki delujejo sedaj skupno na konstruktivnem polju zdravja. Poduk se večinoma vrši v cerkvenih dvoranah. Ameriški rdeči križ je ravnokar začel z veliko kampanjo, da bi se v kurze domačega zdravstva vpisalo tri milijone ljudi. Verjetno je, da bo ta kampanja trajala več let, ker je pričakovati, da se teh kurzov letos ne bo udeležilo več kot 800.000 ljudi.

Lansko leto je dobilo spričevalo o skončanem kursu 553,483 oseb. V bodoče bo treba še vsaj 26,399 bolničark za podučevanje kurzov. Zato so bolničarke, ki znajo več jezikov in ki morejo prostovoljno delovati kot učiteljice Rdečega križa za domače zdravstvo, naprošene, naj se javijo svojemu okrajnemu Rdečemu križu.

Rdeči križ je ravnokar natisnil podučno knjižico o domačem zdravstvu v španskem jeziku; v teku je tudi izdaja iste knjižice v portugalskem jeziku. Portugalska knjižica je bila natisnjena v tej deželi pod pokroviteljstvom Brazilskih društev rdečega križa; španska knjižica pa je bila natisnjena v Santiagu, Chile, pod pokroviteljstvom Pan-ameriškega urada lige društev Rdečega križa. Prevoz te knjižice v Združene države bo sicer počasen radi težav v transportaciji. Toda ko bodo enkrat tu, se pričakuje, da bodo razdeljene v velikem številu v južnih državah in v onih krajih, kjer so naseljeni Španci.

Ameriški baloni v zraku nad otokom Solomonove grupe na Pacifiku.

Traktorji, naloženi s municijo, na poti po blatni cesti proti fronti ruske armade.

MIHAIL ARCIBAŠEV

SANIN

Poslovenil Stane Krašovec

(Nadaljevanje)

Ko je Dubova pripovedovala o njegovem strahu, je sklepala o njem zato, ker se je sama prestrašila in ker kot zdrav človek ob pogledu na umirajočega ni mogla dopustiti, da bi se umirajoči ne bal smrti neizmerno bolj. Njegovo bledoto in bledeči pogled, ki sta izvirala iz slabosti in od izgube krvi, je smatrala za znamenje strahu; tako so sodili tudi drugi. Toda tega ni bilo v njem, kakor tudi ni bilo strahu v tistem vprašanju "Že?", ki ga je Semjonov zastavil zdravniku.

Semjonov se je vedno in zlasti od takrat, ko je izvedel, da je jetičen, bal smrti. V začetku, ko je bil izvedel, je bil njegov položaj strašno mučen in najbrž podoben položaju onega človeka, ki je brez upanja na pomiloščenje obsojen na smrt.

Skoraj se mu je zadelo, da od tistega trenutka svet ne biva več, da je za vedno izginilo vse tisto lepo, prijetno in veselo, kar je Semjonov videl v njem poprej, da vse umira in se nahaja v mučni agoniji, ki bo zdajpazdaj, vsak čas končala z nečim groznim, kar zija kot črn prepad.

Prav kot ogromen, okrogel in popolnoma črn prepad si je Semjonov predstavljal tudi smrt. In naj je bil kamorkoli, naj je delal kamorkoli — vedno je zijala ta črna luknja pred njim in v tej črni praznini so se izgubljali vsi glasovi, vse barve in občutki.

To je bil grozen položaj, a je kmalu jel ponehavati. Kolikor bolj je potekal čas in kolikor bližje je bila smrt Semjonovu, toliko bolj oddaljena, neumljiva in medla je postajala zanj.

Vsa okolica — vsi glasovi, barve in občutki so tudi nadalje ostali pravi taki, kot jih je Semjonov vedno poznal.

Prav tako je sijalo sonce, prav tako so opravljali svoja dela ljudje in prav tako je moral opravljati tudi sam Semjonov svoje in prazne stvari. Zjutraj je vstajal in se umival in opoldne je obedoval kakor poprej, okusno je smatral za prijetno in neokusno za neprijetno kakor poprej, veselil se je sonca in lune ter se jezil na deževno vreme kakor poprej; zvečer je igral biljard z Novikovim in z drugimi kakor poprej in prav tako kot prej je bral knjige in si ni mogel kaj, da ne bi smatral nekaterih ljudi za resne in zanimive, druge pa za dolgočasne in neumne. Začetkom se mu je zdelo celo čudno, žaljivo in mučno, da ne ostane vse tako, kakor je bilo poprej, le v naravi in v ljudeh okoli njega, ampak tudi v njem samem.

Skušal je izpremeniti ta red in primorati vse, da bi se začeli zanimati zanj in za njegovo smrt, razumevati vso grozo njegovega položaja, razumeti, da je vse končano. Toda ko je pripovedoval o tem svojim znancem, je videl, da ni prav, ako jim pripoveduje o tem. Najprej so se vsi začudili, potem mu niso verjeli, da si so vsi izražali svoje sočutje in nezaupanje v zdravnikovo obsodbo, potem so pa skušali zatreti neprijeten vtis s tem, da so energično začeli govoriti o drugih stvareh in čez nekaj časa se je Semjonov, ne da bi sam tega opazil, že pogovarjal skupaj z jimi, toda ne o smrti, ampak o življenju. In ves njegov napor, da bi pritegnil ves svet k temu, kar se je dogajalo v njem, je ostal popolnoma brez moči.

Takrat se je skušal umakniti iz posvetnega vrvenja, pogledati se vase in sam trpeti od grozne, popolne in neomajne zavesti o svoji smrti. Toda prav zato, ker je ostalo vse okrog njega in v njegovem življenju pri starem, se mu je zdelo ogabno, da bi bilo lahko drugače in da on, Semjonov, ne bo vedno tak, kakršen je zdaj. Tudi misel na smrt, ki se mu je izpočetka ostro vsesavala v srce, je postajala topa in opuščala

potrto dušo. Vedno bolj in bolj o se množili trenutki, ko je čisto pozabil na vse in življenje se je znova zabliskalo v vseh svojih barvah, kretnjah in glasovih.

Občutek bližine okrogle, črne jame se mu je ponavljal samo ob večerih, ko je ostajal sam. Kadar je ugasnil svetiljko, se mu je zdelo, da v temi hipoma vstaja nad njim nekaj neoblikovanega in neomejenega ter neprestano šepetaje "šš... šš... šš..." in na ta tihi, neprestani šepet mraka je nekaj v njem samem odgovarjalo z otožnim in strašnim šepetom. In tedaj je čutil, kakor da bi se vse vedno bolj prelivalo v ta šepet, praznino in mrak in kot da bi se njegovo lastno telo majalo v tem kaosu šepeta, praznine in mraka kakor majčena, uboga žerjavica, ki je pripravljena vsak hip razrušiti se in izginiti brez sledu.

Tedaj je začel spati pri luči. Pri svetlobi je postal šepet neslišen, tema se je umaknila in občutek plahe praznine je izginil, ker jo je napolnilo tisoč stanovanjskega drobiža, ki ga je bil vajen in ga je razumel: stoli, svetloba, črnilo, njegove noge, ne do konca napisano pismo, ki ga bo treba končati, sveta podoba s svetiljko, ki je niso nikdar prižgali, čevlji, ki jih je Semjonov pozabil postaviti za vrata in druge smeti in drobiž, ki ga je kar mrgolelo.

Vendar se je tudi takrat čulo tisto šepetanje iz onih kotov, kamur ni prodrla svetiljka svetloba; tam se je kopičila tema in strmela praznina, prav tako se vsesajoca kakor močvirno brezdnino. Semjonov se je bal gledati v temo in je mislil nanjo. Samo da se je spomnil na temo in praznino, pa sta že stopili iz vseh kotov, napolnili sobo, obstopili njega, ugasnili svetiljko, proglasil skrb in zakrivali pred njim svet z neprozornim zastorom plašne, mrzle megle. To je bilo neizrečeno grozno in mučno. Ob takih trenutkih bi se rad jokalo kot otrok in butal z glavo ob zid.

Toda z vsakim dnevom, kolikor bližje je bilo onemu dnevu, ki se je nanj omejevalo življenje Semjonova, so postajali ti občutki vedno bolj in bolj vsakdanji. S strašno in novo močjo so vztrajali šele takrat, ko kakšna beseda, gesta, ali pogled na pokopališče, krsto opozarjajo Semjonova, da on kljub vsemu umira. On se je pa izogibal teh opozoril na ta način, da je nehal hoditi po tistih ulicah, ki so vodile na pokopališče in da se ni nikdar ulegel spat na hrbet in z rokami prekrizanimi na praih.

V njem se je oblikovalo nekako dvoje življenj: eno prejšnje, veliko, očitno, ki ni nikdar moglo vsebovati misli na smrt, ki je pozabljal nanjo in opravljalo svoje stvari ter upalo za vsako ceno večno živeti, in drugo — tajno, nejasno, skrito kakor črv v jabolku, ki je pronicalo kot črn mrak skozi prvo življenje in ga kot pravi strup zastrujalo z neznanimi in neobrabnimi mukami.

V tem življenju je bilo nekaj takega, da se Semjonov, ko se je končno z obrazom ob obraz zadel s smrtno in je razumel, da je življenje končano, skoro ni prestrašil.

"Že?" je vprašal samo zato, da bi vedel za gotovo.

In ko je po obrazih sosedov spoznal, da je "že", se je samo začudil, da je to tako enostavno in naravno kot konec dela, ki izmuči človeka po skrbih, presegajočih vse sile. A že takoj je spoznal s posebno, novo, notranjo zavestjo, da bi drugače tudi biti ne moglo, ker je prišla smrt takrat, ko v njegovem organizmu že ni bilo več življenjskih sil.

(Se nadaljuje.)

Mož z brazgotino

Jack London

Jakob Kent je vse svoje življenje bolehal na skoposti. To pa je imelo zopet za posledico kro-

nično nezaupanje, kar je stvorilo njegov značaj tako hudoben, da je bilo zelo neprijetno imeti z njim opravka. Bil je tudi nagljen k mesecavosti in bil je sila trmast, če si je kaj vtepel v glavo. Dokler ga ni klondiška mrlica strgala od stavev, je bil tka-

lec. Njegova koča je stala ob poti med trgovsko postajo Sixty Mile in Stuartom in močje, ki so s sanmi potovali v Dawson, so ga primerjali z razbojniškim vitežem, zakaj čepel je gori v svojem trdnem gradu in pobiral colnino od karavan, ki so potovale po njegovih, slabo vzdrževanih potih. Da bomo laže spoznali njegovo osebo, je potrebno navesti nekaj pojasnili. Manj izobraženi potniki iz Stuarta so bili pripravljeni opisati ga na še bolj primitiven način, pri katerem so rabili še prav posebno močne izraze.

Ta koča, da mimogrede omenim, niti njegova ni bila, temveč so jo pred nekaj leti zgradili ljudje, ki so se preživljali s kopanjem zlata. Bili so izredno gostoljubni in ko so zapustili kočo, so potniki, ki so poznali pot, še vedno radi prenočevali v njej. Njena lega je bila zelo pripravna; saj jim je prihranila čas in trud, ker jim ni bilo potreba postavljati šotora. Bil pa je v veljavni nenapisan zakon, da je moral sleherni pustiti za naslednjega potnika butaro drv za kurjavo. Ni bilo skoraj noči, da ne bi prenočevalo v njej dva dučata mož, Jakob Kent, ki je

vse to opazil, se je je polastil in ostal v nji. Od tedaj naprej pa so morali trudni potniki plačevati po en dolar, če so smeli spati na tleh in Jakob Kent ni nikoli stehal zatega prahu, ne da bi jih osleparil. Poleg tega pa je skrbel, da so mu potniki vedno nasekali drv in nanosili vode. To je bilo sicer pravcato ropanje, toda njegove žrtve so bile velikodušne in četudi so ga sovražili, vendar so mu pustili, da se je redil od grehov.

Nekega aprilskega popoldneva je sedel pred vrati — prav tako kakor grabežljiv pajek — in se je čudil, da je bilo vračajoče se sonce tako toplo in je hkratu opazoval stezo za sani, če ni mogoče kje kakšen tujec. Pod njegovimi nogami je ležala reka Yukon, morje ledu, ki ga je zmanjkalo šele pri obeh velikih ovinkih na severu in jugu in je od brega do brega gotovo bilo dve milje. Preko te grobe površine je vodila ozka, udrti steza od sani, osemnajst col široka in dva tisoč milj dolga in vsak čevlj je potil je slišal več kletev, nego vsaka druga cesta pred in po krščanstvu.

Jakob Kent je bil danes poseben dobro volje. V zadnji noči je dosegel rekord, zakaj svojo gostoljubnost je prodal kar 28 potnikom. Sicer je bilo zelo neprijetno; štirje so spali kar v njegovi postelji. Vsekakor pa se je vrečica, v kateri je shranjeval zlat prah, precej zredila. Ta vrečica s svojo bleščeco se krastoto je bila največje veselje njegovega življenja — hkratu pa tudi največja nadloga. V njegovi notranjosti je bilo shranjeno nebeško kraljestvo in pekel. Ker je zaradi običaja ni mogel sam živeti v svoji koči, ki je imela eno samo sobo, ga je mučil vedno strah pred tatovi. Za vse te bradate tujce, ki so po zunanosti bili videti kakor da so zmogni vsega, bi bilo strašno lahko porisati jo z njegovo vrečo. To so bile tudi njegove vsakdanje sanje in te zle sanje so ga vedno budile. V sanjah ga je obiskovala prav izbrana gruča razbojnikov in počasi je postal napram nji prav zaupljiv, posebno napram vodji, ki je imel strašno brazgotino na desnem licu. Ta je bil najbolj vztrajen v vsej kompaniji in iz strahu pred njim je Jakob Kent poiskal po dnevi mnogo skrivališč v koči in okoličih. Kadar je našel takšen skrit kotiček, je nekaj noči laže dihal, dokler ni v sanjah zalotil moža z brazgotino, ki mu hoče odnesti vrečo. Če se je zbudil iz teh nenavadnih sanj, je vstal in shranil vrečo v novo, še bolj primerno skrivališče.

Ne da bi bil žrtev sanjskih podob. Verjel pa je v znamenja in na prenos misli in je menil, da so vsi ti razbojniki, ki nastopajo v njegovih sanjah, astralna projekcija resničnih ljudi, ki se v takšnih trenutkih — tam, kjer se njih telesa nahajajo — posvetujejo, kako bi se polastili njegovega zaklada. Posledica je bila, da je vse nesrečneže, ki so mu je nekaj minutah je pospravil mizo in položil nanjo tehtnico. Na eno skodelico je položil ožigosane uteži, ki so dali petnajst unč, drugo skodelico pa je do enake teže napolnil s prahom. Potem je zamenjal uteži s prahom, in na tehtnici je imel trideset unč. Teh trideset unč je dal v eno skodelico in je drugo zopet napolnil do ravnotežja. Sedaj pa

AND STILL 'DOTTIE JANE' CAME BACK

RIPPED BY FLAK while over Berlin, the Flying Fortress "Dottie Jane" got back to her base in England despite the fact that most of her underside was destroyed. Her radio operator vanished when the plane received the direct hit. U. S. Army Air Forces photo.

prestopili njegov prag, še nadalje sumil in da se je hkratu njegova skrb povečala za vsako zlato zrno, ki je padlo v vrečo.

Ko je Jakob Kent takole sedel in se solčil, se je nenadoma neseča domislil in je kar odskočil. Vse veselje njegovega življenja je namreč bilo, da je neprestano tehtal svoje zlato. Vendar pa je padla na to prijetno delo senca, ki jo do sedaj ni mogel pregnati. Njegova tehtnica za zlato je bila prav majhna in nikakor ni mogel odtehtati več, nego poldrug funt — osemnajst unč — njegov zaklad pa je tehtal tri funte in pol. Torej ni mogel vsega naenkrat stehtati in zaradi tega ni mogel uživati vsega veselja naenkrat. To dejstvo mu je pokvarilo najmanj polovico veselja, da, čutil je, da mu ta ovira ne privošči polnega premoženja in ves zaklad se mu v resnici ni zdel tolikšen. Ta hip pa je rešil ta problem in to je bilo vzrok, da je odskočil. Skrbno je pregledal vso okolico. Ničesar ni opazil in odšel je v kočo.

V nekaj minutah je pospravil mizo in položil nanjo tehtnico. Na eno skodelico je položil ožigosane uteži, ki so dali petnajst unč, drugo skodelico pa je do enake teže napolnil s prahom. Potem je zamenjal uteži s prahom, in na tehtnici je imel trideset unč. Teh trideset unč je dal v eno skodelico in je drugo zopet napolnil do ravnotežja. Sedaj pa

mu je prahu že zmanjkalo in močno se je potil. Tresel se je od vznemirjenosti in je bil presenečen. Vseeno pa je korenito pretresel vrečico, da spravi iz nje poslednji prašek in ravnotežje se je zopet odmaknilo s skodelice, ki se je ponizala. Toda s pomočjo nekaj zrn, ki jih je položil v drugo posodico, je spravil tehtnico zopet v ravnotežje. Stal je z nazaj upognjeno glavo,

otrpel od radosti. Vrečica je bila prazna — možnosti pa, ki jih je sedaj nudila tehtnica, so bile neizmerno. Sedaj bo lahko tehtal vsako v soto — od najmanjšega grama do mnogo funtov. Maman je zgrabil njegovo srce z gorečimi prsti. Sonce se je pomikalo dalje proti zahodu in pogledal skozi odprta vrata; žarki so padli na tehtnico, napolnjeno z zlatom. Kakor pozlačena prsa brenaste Kleopatre sta z nežno toploto odbijala svetlobo dragocene grička. Čas in prostor nista zanj več obstojala.

"Gromska strela! Tu imaš prav lep kopeček zlata, he!"

Jakob Kent se je obrnil in je istočasno segel z roko po dnevcevki, ki je stala poleg njega. Ko pa se je ozrl v obraz nepovabljenega gosta, je ves vrto glav odskočil.

To je bil vendar mož z brazgotino!

Možakar ga je radovedno opazoval.

"Le mirno!" je dejal s pomirjajočo gesto. "Ni se ti treba bati za svoje zlato."

"Smešna prikazen si, veš," je zamišljeno dodal, ko je videl Kentova drgetajoča kolena in pot, ki mu je oblival obraz.

"Zakaj se ne zdramiš in ni ne rečeš?" je nadaljeval, ko je stari hlastal po zraku. "Ali imaš ključavnico na gobcu? Se je kaj polomilo v tebi?"

"K-k-kje si dobil to?" je vendarle končno spregovoril Kent in s prstom kazal na strašno brazgotino na licu.

(Dalje prihodnjič.)

Razni mali oglasi

DELAVCE POTREBUJEMO

VOJNO DELO—70c na uru.

40 ur na teden.

Čas in pol za nadurno delo.

JOHN BADER LUMBER CO.

2020 N. Clybourn Ave.

Ali ste naročili na dnevnik

"Prosveta"? Podpišite svoj list

TISKARNA S.N.P.J.

sprejema vsa

v tiskarsko obrt spadajoča dela

Tiska vabila za veselice in shode, vizitnice, časnike, knjige, koledarje, letake itd. v slovenskem, hrvaškem, slovaškem, češkem, angleškem jeziku in drugih . . . . .

VODSTVO TISKARNE APELIRA NA ČLANSTVO SNPJ. DA TISKOVINE NAROČA V SVOJI TISKARNI

. . . . . Vsa pojasnila daje vodstvo tiskarne

. . . . . Cene zmerna, unijsko delo prve vrste

Pišite po informacije na naslov:

SNPJ PRINTERY

2657-59 S. Lawndale Avenue . . . Chicago 23, Illinois

TEL. ROCKWELL 4804

NAROČITE SI DNEVNIK PROSVETA

Po sklepu 12. redne konvencije se lahko naroči na list Prosveta in prišteje eden, dva, tri, štiri ali pet članov in eno družino k eni naročnini. List Prosveta stane na vse enako, na člane ali nečlane \$6.00 na eno letno naročnino. Ker pa člani še plačajo pri zaslugi \$1.20 za tednik, se jim to prišteje k naročnini. Torej sedaj ni varoka, reči, da je list predrag za člane SNPJ. List Prosveta je vaša lastnina in gotovo je v vsaki družini našdo, ki bi rad čital list vsak dan.

Pojasnimo: Vselej kakor hitro kateri teh članov preneha biti član SNPJ, ali če se preseli proč od družine in bo zahteval sam svoj list tednik, bode moral tisti član iz dotične družine, ki je tako skupno naročena na dnevnik Prosveta, to takoj naznaniti upravništvu lista, in obenem doplačati dotično vsoto listu Prosveta. Ako tega ne stori, tedaj mora upravništvo znižati datum za to vsoto naročnika.

Cena listu Prosveta je:

Za Združ. države in Kanado \$6.00	Za Chicago in okolico je \$7.50
1 tednik in 4.80	1 tednik in 6.30
2 tednika in 3.60	2 tednika in 5.10
3 tednike in 2.40	3 tednike in 3.90
4 tednike in 1.20	4 tednike in 2.70
5 tednikov in . . . . . nič	5 tednikov in 1.50

Za Evropo je \$9.00

Izpolnite spodnji kupon, priložite potrebno vsoto denarja ali Money Order v pisnu in si naročite Prosveto. List, ki je vaše lastnina.

PROSVETA, SNPJ.

2657 So. Lawndale Ave.

Chicago 23, Ill.

Priloženo pošljem naročnino za list Prosveto vsoto \$

1. Ime . . . . . Čl. družine št. . . . .

Naslov . . . . .

Ustavite tednik in ga pripilite k moji naročnini od sledenč članov moje družine:

2. . . . . Čl. družine št. . . . .

3. . . . . Čl. družine št. . . . .

4. . . . . Čl. družine št. . . . .

5. . . . . Čl. družine št. . . . .

Mesto . . . . . Država . . . . .

Nov naročnik ☐ Star naročnik ☐

WASHINGTON, D. C.—Mrs. Norman T. Kirk, wife of the Army Surgeon General, shows a Red Cross Home Nursing student how to massage the arm of a Walter Reed Hospital patient returned from the front. She wears a ribbon for border service in the First World War.

FIRST AID ON THE FIRING LINE

DISREGARDING THE DANGER of bullets coming from Jap snipers nearby, two Navy medical corpsmen give first aid to a U. S. Marine wounded during the battle for Parry Island, Eniwetok Atoll. Comrades continue the job of erasing the last vestiges of resistance.